

Németh Gergely

A NATO védelmi tervezés fejlődéstörténete (1949–1967)

A tanulmány célja, hogy bemutassa a NATO védelmi tervezési rendszerének kialakulását és fejlődését, valamint azokat a külső és belső tényezőket (kényszereket), melyek befolyásolták azt. Ezt az evolúciós folyamatot elsősorban a stratégiai tervezési dokumentumok látcsövén keresztül mutatjuk be. A védelmi tervezés történetének bemutatásán túl feltárásra kerülnek azok a stratégiai tervezési kényszerekből fakadó döntési helyzetek, melyek jelentős kihatással jártak a hidegháború egészére nézve.

A védelmi tervezés az elmúlt évtizedek során és napjainkban egyaránt a védelmi célú irányítási és igazgatási tevékenység egyik legfontosabb területét képezte és képezi. Annak eszközrendszere teszi lehetővé, hogy a politikai, társadalmi, gazdasági és katonai környezet változásai és realitásai megjelenjenek a haderők jövőképeinek, fejlesztési irányainak, meglévő és tervezett struktúrájának kialakítása során.

A védelmi tervezés azonban nem csak érzékelő apparátussal rendelkezik, hanem cselekvő szakemberekkel is. A védelmi tervezők feladata, hogy a haderő megfeleljen mindazon követelményeknek, melyeket az ágazati politikai akarat és a társadalmi, gazdasági és környezeti realitás jelöl ki. A szakpolitikai akarat végrehajtásának eszközei a tervdokumentumok: a koncepciók, a stratégiák, a hosszú és rövid távú tervek.

A védelmi tervezés gyakorlatilag tökéletes, ágazati analógiája a versenyszféra stratégiai tervezésének, és mint ilyen, létezése, aktív és hatékony működése nélkülözhetetlen az adott ágazat megfelelő transzformációja szempontjából. Mindezt a stratégiai tervezésben és közpénzügyekben híres amerikai tudós, Aaron Wildavsky találóan fejezte ki: „minden cselekvés, mely a jövőre kihat, tervezettnek mondható, ezért a »nem-tervezés« állapota alig létezik. A nem-tervezés intézménye csak azoknál az embereknél fordul elő, akik cselekvésüket véletlenszerűen hajtják végre, motivációk és célok hiányában”.¹ Vagyis a tervezés kizárja (vagy legalábbis minimálisra

1 Aaron Wildavsky: If planning is everything, maybe it's nothing. Policy Sciences, Vol. 4., No 2. (1973). p. 130.

csökkenti) a véletlenszerűség tényét, és mint ilyen, tudatos és a szervezet szempontjából létfontosságú cselekvési folyamat.

A védelmi tervezés alapvető logikai rendje egyszerű. A holland stratégiai kutatóintézet (Hague Center for Strategic Studies – HCSS) meghatározása szerint a védelmi tervezés során a politikai hatóságok meghatározzák a védelmi ágazat kívánatos jövőképét, melyet politikai célokban fejeznek ki. A honvédelmi minisztérium védelmi tervezői lefordítják a politikai célokat koncepciókká és paraméterekké,² melyek befolyásolják a tervezést. Ezt követően a politikai célrendszert képesség-szükségletben fejezik ki, és – különböző módszertani formulákat követve – megvalósíthatósági terveket dolgoznak ki a végrehajtására. A megvalósíthatósági tervek között a jövőképet meghatározó politikai-katonai szint dönt. A preferált tervet a döntést követően kidolgozzák és a kidolgozási folyamat végén nyert információkat „visszacsatornázzák” a döntéshozóhoz. Extrém eseteket kivéve, a tervet végrehajtják.³

A védelmi tervezés tehát nem más, mint a politikai akarat végrehajtását tervező rendszer. Matus János szavaival élve: „csak egyetlen védelmi tervezési rendszer lehetséges, amelyben a politikai célokból következnek a programok”.⁴

A védelmi tervezéssel, és különösen a szövetségi vonatkozású védelmi tervezéssel kapcsolatos rendszerszintű kutatások száma Magyarországon viszonylag alacsonynak mondható. A témával átfogóan doktori értekezés keretében foglalkozott Csontos András (A haderőreform, a védelmi tervezés és az erőforrások kölcsönhatása) 2003-ban, de az értekezés csak érintette a NATO védelmi tervezés rendszerét, elsősorban a hazai védelmi tervező rendszerrel kapcsolatos kutatásokra koncentrált.

A hadtudomány keretein belül a NATO védelmi tervezésének bemutatása elsőként Matus János nevéhez fűződik (Stratégiai tervezés a NATO-ban), aki a Bartlett-féle tervezési modellen keresztül szemléltette a kollektív tervezési rendszert.⁵ A téma időszzerű áttekintését elsőként Ronkovich József végezte el 2008-ban,⁶ majd Kereki László 2009-ben.⁷ Szenes Zoltán korunk környezeti tényezőit vizsgálva tett javaslatot egy új stratégiai koncepcióra,⁸ helyesen felismerve azt a tény, hogy a tervezésre kívülről ható tényezők dinamikája új koncepció szükségessége felé mutat. A tények őt igazolták, a NATO 2010-ben hagyta jóvá új stratégiai koncepcióját.

2 Például: műveletek lehetséges típusai, műveletek spektruma, egyidejűségi követelmények, erőforrás korlátok.

3 Stephan De Spiegeleire: Closing the Loop – towards Strategic Defence Management. Internetes forrás: <http://www.hcss.nl/reports/closing-the-loop/62/>. Letöltve: 2012. 07. 11.

4 A Védelmi Tervező Rendszer – Védelmi Tervezési Konferencia. HM Védelmi Tervezési Koordinációs Iroda. Szerkesztette: Horváth István. Budapest. 2002. 25. p.

5 Matus János: Stratégiai tervezés a NATO-ban. In: A NATO mint politikai és katonai szövetség. Egyetemi jegyzet. Budapest, 1999. ZMNE, 77–96. p.

6 Ronkovich József: A védelmi tervezés napjainkban. Nemzet és biztonság. Biztonságpolitikai Szemle. 2008. július. 54–59. p.

7 Kereki László: A NATO és az EU védelmi tervezési eljárásai. In: A stratégiai és a műveleti tervezés. ZMNE Egyetemi jegyzet. Budapest, 2009. 22–46. p.

8 Szenes Zoltán: A NATO jövője. Új stratégiai koncepcióra van szükség. Hadtudomány. XV. évf. 2. szám. Budapest, 2005.

A jelen tanulmányban feldolgozott témával részben foglalkozott Szabados János *A NATO átalakulása a stratégiai koncepciók tükrében* című cikkében, jóllehet nem a védelmi tervezés, hanem maga a Szövetség szerepelt a tanulmány fókuszában.⁹ A védelmi tervezéshez kapcsolódó friss szakirodalom körébe sorolhatóak a doktori képzés keretén belül végzett saját elemzéseim, melyekben a NATO képességfejlesztési igényeinek,¹⁰ valamint a védelmi tervezési folyamat egészének¹¹ a nemzeti tervezésre történő kihatásait vizsgálom.

* * *

A jelen tanulmány célja, hogy bemutassa a NATO védelmi tervezési rendszerének kialakulását és fejlődését, valamint azokat a külső és belső tényezőket (kényszereket), melyek befolyásolták azt. Nem célom végigkísérni a NATO stratégiai tervezését az elmúlt hatvanhárom év történelmének eseményein, mivel ezzel a magyar szakirodalomban is több feldolgozás foglalkozik.¹² Tanulmányomban csupán azon történelmi események rövid, tényszerű bemutatására szorítokozom, melyek döntő jelentőséggel bírtak a NATO védelmi tervezésének alakulásában. Nem vizsgálom a NATO egészében a NATO belső struktúrájának átalakulását sem, hiszen a célom nem a szervezet fejlődésének, hanem a védelmi tervezés evolúciójának vizsgálata.

Kutatásaim során arra a következtetésre jutottam, hogy fenti céljaimnak akkor felelek meg, ha a NATO tervezési dokumentumainak tartalmát, vagyis a stratégiai célrendszer változását a dokumentumok létrejöttének történelmi-politikai körülményein, vagyis a stratégiai körülményeken keresztül vizsgálom.

A NATO védelmi tervezés történetének feldolgozása tanulságos alulnézetét, ha tetszik, alternatív interpretációját adja egy sor olyan elvnek és doktrínának, melyek a biztonságpolitikai tanulmányok alapvetéseit képezik. A tervezési dokumentumok tartalmi vizsgálata valós történelmi, politikai, gazdasági és katonai kontextusba helyezi a reális elrettentés, a tömeges megtorlás és a rugalmas reagálás stratégiai koncepciókat, és rávilágít kialakulásuk okaira és körülményeire. Többek között ez is bizonyítja, hogy a NATO védelmi tervezés – viszonylagos alulpublikáltsága ellenére is – döntő szerepet játszott és játszik ma is a haderők és védelmi koncepciók kialakításában, és – közvetve – az általunk ismert biztonságpolitikai valóság formálásában.

9 Szabados János: A NATO átalakulása a stratégiai koncepciók tükrében. *Honvédségi Szemle*. 64. évf. 2. sz. 2010. március.

10 Németh Gergely: A NATO képességfejlesztési igényeinek megjelenése a Magyar Honvédség fejlesztési terveiben. *Honvédségi Szemle*. 63. évf. 4. sz. 2009. július.

11 Németh Gergely: A NATO új védelmi tervezési folyamata és annak hatása a nemzeti képességtervezésre. *Honvédségi szemle*. 64. évf. 3. sz. 2010. május.

12 A jelen cikk – koncepcionális okok miatt – egy nagyobb tanulmány részre, amely minden szempontból átfogóan vizsgálja majd a NATO védelmi tervezési rendszerét. Az első rész foglalkozik a NATO védelmi tervezés történetének kialakulásával és fejlődésével 1967-ig. Ennek oka, hogy a védelmi tervezés kezdeti időszaka nyújtja a legtisztább rálátást azokra az okokra és körülményekre, melyek mentén a ma ismert védelmi tervezést megalapozták. Ezen túlmenően, a vizsgált történelmi periódusban világos párhuzamok vonhatóak a védelmi tervezési dokumentumok és a történelmi események között. A tervezett második rész már a közelmúlttal, a jelennel és a NATO védelmi tervezés jövőjével foglalkozik és a történelmi párhuzamok helyett a rendszerszemponitú megközelítést helyezi előtérbe.

A NATO védelmi tervezés kialakulása

Hosszú idő telt el a Szövetség megalapítása óta. A szervezet közben túlélte a hidegháború viszontagságait és rácsafolt azokra a szkeptikus hangokra, amelyek súlytalanabbá válását vetítették előre a posztbipoláris korszakban. A NATO napjainkban is a világ legerősebb katonai szövetsége, melynek tagja a páratlan katonai hegemóniát élvező Amerikai Egyesült Államok, és a Szövetség meghatározó országai továbbra is élenjáró katonai képességekkel bírnak. A világ védelmi célú kiadásainak közel 60%-át 2012-ben a NATO országok költik el, melyből 41%-t az USA, 11%-t pedig Franciaország, az Egyesült Királyság, Németország és Olaszország védelmi kiadásai tesznek ki.¹³ A NATO afganisztáni szerepvállalása az ISAF-misszió,¹⁴ amely a 21. század legjelentősebb katonai művelete. A NATO-tagországok és -partnerek (mintegy 50 ország részvételével) saját határaiktól több ezer kilométer távolságban folytatnak béketámogató műveletet.

A NATO sikeréhez nagyban hozzájárult a szövetség alkalmazkodóképessége a megváltozott körülményekhez, az új kihívások megfelelő kezelése, az ehhez szükséges, hatékony irányítási struktúra és legfőképpen a kollektív biztonság és elrettentés koncepciója, mely egyértelműen bebizonyította létjogosultságát az elmúlt több mint 60 év történelmi viharaiiban. A NATO múltját, jelenét és jövőjét nem lehet megítélni a politikai és katonai együttműködés rendszerének ismerete nélkül. A NATO elrettentő ereje mindenkor a tagállamok egyéni katonai képességein alapult, melyek akkor realizálhatóak, ha a szövetségesek ezt a NATO rendelkezésére bocsátják.

E bonyolult, kollektív együttműködés legérzékenyebb pontja a nemzeti érdekek alárendelése a közös érdekeknek és a nemzeti erők átalárendelése a NATO parancsnok alárendeltségébe. Az átalárendelés – bár a delegáló országoknak joga van a NATO-nak átadott erők alkalmazásának korlátozására – bizonyos szempontból nézve a nemzetek, saját haderejük felett gyakorolt szuverenitásának korlátozásával jár. Ez az önkorlátozás azonban – ellentétben a Varsói Szerződés gyakorlatával – nem *kikényszerített*, hanem *önkéntes* jellegű. A közös érdekek elfogadása és a közös célok eléréséhez szükséges erőfeszítések egységessége a NATO folytonos megújulási képességének valódi alapja.

Mindez azonban nem volt ilyen egyértelmű a NATO alapítása idején. Már a negyvenes évek végén felmerültek kételyek a kollektív fellépés működőképességének kapcsán. Világos volt, hogy az eltérő nemzeti érdekek és katonai képességek, valamint a nemzetek sokszor különböző biztonságfelfogása megnehezíti a közös akciókat. Egy olyan rendszer kialakítása vált szükségessé, amely megkönnyíti a kihívások, a kockázatok és a fenyegetések közös értelmezését, és rendszerezni képes a fenyegetések elhárításához szükséges képességeket, valamint szabályozza a nemzetek hozzájárulását a kollektív védelmi erőfeszítésekhez. A rendszert a kezdetektől a NATO védelmi tervezési rendszerének hívták, melynek hatásköre a stratégiai szintű

13 Anup Shah: World Military Spending. Internetes forrás:

<http://www.globalissues.org/article/75/world-military-spending>. Letöltve: 2012. 07. 17.

14 International Security Assistance Force in Afghanistan

irányítási rendszertől a hadműveleti követelmények kialakításáig terjedt. A védelmi tervezés – a Szövetség integritásának egyik legfőbb garanciájaként – az elmúlt évtizedek elemi erejű változásai között is képes volt megfelelni kialakítói elképzelésének.

A Szövetség új, védelmi tervező rendszerének kialakításának alapjairól a Washingtoni szerződés 9. cikkelye rendelkezik.¹⁵ Ez olyan struktúrák létrehozását rendeli el, melyek megteremtik a NATO küldetése szempontjából alapvető jelentőséggel bíró 3. és 5. cikkelyek alkalmazhatóságának feltételeit.¹⁶ A Szövetség megalakítása során a kor szellemét megelőzve ismerték fel, hogy a képesség kialakítása egy jövőbeni alkalmazási cél érdekében stratégiai tervező rendszert igényel.

Az Észak-atlanti Tanács (North Atlantic Council – NAC) 1949. augusztusi ülésén hagyta jóvá egy új védelempolitikai és tervezési struktúra létrehozását a kollektív védelem előkészítése érdekében szükséges tervezési munkálatok irányítására és elvégzésére. A feladat ellátása érdekében létrehozták a nemzetek védelmi minisztereiből álló a Védelmi Bizottságot (Defence Committee – DC), mely megalakította a vezérkari főnökökből álló Katonai Bizottságot (Military Committee – MC). Ezt követően a tervezési feladatok elvégzésére létrehozták az Állandó Csoportot (Standing Group, a továbbiakban SG), mely kezdetben az USA, Nagy-Britannia és Franciaország szakértőiből állt, miközben a többi tagország „megfigyelői” státuszt kapott.¹⁷

Az SG kezdeti célja a Védelmi és Katonai Bizottságok munkájának támogatása volt, melynek sikeres végrehajtása érdekében munkacsoportokat hoztak létre. Minden munkacsoportban az állandó tagok 3–3 kiválasztott tisztje kapott állandó beosztást. A tervezőcsoportoknak három hónap alatt kellett kidolgoznia az észak-atlanti térség katonai védelméről szóló koncepciót, továbbá gondoskodniuk kellett a Katonai Bizottság iránymutatásainak végrehajtásáról és az információk megosztásáról a tagállamok felé. Az adminisztratív és vezetési feladatok végrehajtása érdekében egyúttal létrehozták a Titkárságot, mely elsősorban a NATO-n belüli kapcsolattartásért felelt.¹⁸

1949. október 17-én az Állandó Csoport az Észak-atlanti Katonai Bizottság elé terjesztette a Szövetség első *Az Észak-atlanti Térség védelméről* címet viselő stratégiai koncepcióját.¹⁹

A dokumentum kimunkálásának célja az volt, hogy a közösen elfogadott politikai és stratégiai megfontolásokra alapozva biztosítsa az észak-atlanti térség védelmi szükségletének azonos megítélését a szövetségesek között, valamint biztosítsa a kollektív védelmi képesség alkalmazásához szükséges stratégiai háttérrel.

15 Az Észak-atlanti Szerződés. Internetes forrás:

http://www.mfa.gov.hu/kum/hu/bal/Kulpolitikank/Biztonsagpolitika/NATO_dokumentumok.

Letöltve: 2011. 02. 06.

16 A 3. cikkely az egyéni és kollektív védelmi képességek kialakítását, míg az 5. cikkely azok kollektív alkalmazását célozza.

17 Douglas L. Bland: *The Military Committee of the North Atlantic Alliance: A Study of Structure and Strategy*. New York 1991. p. 135–155.

18 <http://www.nato.int/archives/tools/98-XIB.pdf>. Letöltve: 2012. 07. 11.

19 Strategic Concept for the Defence of the North Atlantic Area. (MC3) Internetes forrás:

<http://www.nato.int/docu/stratdoc/eng/a491019a.pdf>. Letöltve: 2011. 02. 06.

A dokumentum tartalma az eredetihez képest némileg átalakult, mire a végleges, DC6/1 elnevezésű stratégiát²⁰ a NAC 1950. január 6-án jóváhagyta.²¹

A DC6/1 újszerűsége abban rejlett, hogy elveket, közös értékeket fogalmazott meg a katonai teherviselésre és a kollektív védelemhez történő hozzájárulásra vonatkozóan. A stratégia kiemelte, hogy a nemzetek hozzájárulásának (1) a stratégiai helyzetükhöz, (2) az ipari kapacitásukhoz, (3) a lakosságukhoz, valamint (4) a katonai képességeikhez viszonyítva arányosnak kell lennie. Az elvárások ugyanakkor összhangban voltak az adott korszak gazdasági realitásaival, hiszen a koncepció leszögezte, hogy a „*gazdasági újjáépítés és stabilitás biztonságuk fontos elemét képezi*”,²² vagyis a katonai büdzsé – a szovjet példával ellentétben – nem élvezett elsődlegességet az állami élet többi szektorával szemben. A NATO-tervezés elsőként meghatározott célja az volt, hogy az Észak-atlanti Szerződés tagjainak sikeres védelme a nemzeti haderők maximális hatékonyságú alkalmazása révén, a minimálisan szükséges emberi-, pénzügyi- és anyagi források felhasználásával valósuljon meg.²³

Az első Stratégiai Koncepció átfogó iránymutatást adott a NATO jövőképeire és követendő stratégiai irányaira vonatkozóan. Ugyanakkor nagyon hamar világossá vált az is, hogy a pusztán katonai jellegű tervezés irányításához szükség van egy származtatott dokumentumra is, mely a Regionális Tervező Csoportok²⁴ munkájához ad megfelelő iránymutatást. A fenti felismerésnek megfelelően az Állandó Csoport 1950 tavaszára dolgozta ki a *Stratégiai Iránymutatást* (Strategic Guidance), az MC14-es dokumentumot,²⁵ mely megfelelő irányelveket biztosított az időközben felállított parancsnokságok tervező szerveinek a regionális védelmi tervek elkészítéséhez. Az MC14 *fenyegtettség-alapú* tervezési dokumentumnak tekinthető, mivel első sorban a szovjet katonai veszélyt ágyazta be a szélesebb stratégiai környezetbe, és tett javaslatot annak kezelésére. Ez a felfogás 1991-ig lényegében változatlan maradt.

A Stratégiai Iránymutatás 1954-ig ötéves időszakra határozta meg a haderők fejlesztésének és felkészítésének várható körülményeit. Az iránymutatás nagyban figyelembe vette a NATO hírszerző szervezeteinek véleményét.²⁶ Rögzítette, hogy – figyelembe véve a gazdasági és társadalmi realitásokat – a NATO valószínűleg nem fog a II. világháborúban tapasztalt nagyságú erőcsoportosításokat alkalmazni, ezért ezek kialakításának tervezése fölöslegesen kötné le a tervező kapacitásokat. Hangot adott ugyanakkor annak, hogy „*a Szovjetunió eközben növelte technológiai, katonai és gazdasági képességeit*”, ezért „*a létszámbeli fölény kezelésére speciális eljárások kialakítása szükséges*”. Az MC14-ben már megjelent az *élretentés doktrínája*, mivel a dokumentum

20 Strategic Concept for the Defence of the North- Atlantic Area. (DC6/1) Internetes forrás: <http://www.nato.int/docu/stratdoc/eng/a491201a.pdf>. Letöltve: 2011. 02.06.

21 Lord Ismay: NATO: The first five years 1949–1954. North Atlantic Treaty Organization, 1st Edition. Párizs 1954, p. 27.

22 DC6/1, p. 5.

23 DC6/1

24 A regionális katonai parancsnokságok tervező elemei.

25 NATO Strategic Guidance. (MC14) Először kiadva: 1950. március 28. Internetes forrás: <http://www.nato.int/docu/stratdoc/eng/a521209a.pdf>. Letöltve: 2011. 02. 06.

26 MC14, p. 9.

leszögezi, a katonai képességek kialakítását olyan módon kell végrehajtani, hogy azok meggyőzzék a Szovjetuniót a háború (értsd: agresszió) költségéről, ugyanakkor biztosítsák a Szövetség sikeres védelmét.

A megfelelő mélységű hírszerzési adatok birtokában az MC14 meghatározta az alapvető katonai tervezési környezetet. A „katonai forgatókönyv” egy szovjet agresszió esetén feltételezte, hogy az ellenség három fő csoportosításban (az Atlanti óceán partvidéke, a dél-európai régió, valamint a közel-keleti régió irányába) kísérli meg az előrenyomulást, „*minden lehetséges fegyverrendszer bevetésével*”. Nyilvánvalóan ez a megfogalmazás egyértelműen a hadászati-hadművelti nukleáris képességre utalt, bár akkor még az atomfegyverek használata nem képezte a hivatalos stratégiai koncepció részét. A dokumentum tervezési feltételezései közé tartozott még a műveletek földrajzi kiterjedésének vizsgálata is, melynek eredményeképpen a hadászati védelem a kelet-német határon, az olasz határon és Norvégia területén²⁷ húzódtott volna.

Az első Stratégiai Iránymutatás jól rendszerezett, világos stratégiai dokumentum volt, amely tematikájában követte a stratégiai gondolkodás alapvető analógiáját. A magasabb rendű Stratégiai Koncepcióban megfogalmazott irányelvek, valamint a hírszerző szervek által elemzett környezeti tényezők alapján fontos, katonailag értelmezhető politikai és stratégiai célokat fogalmazott meg. Az utóbbiak megvalósításával azonban már nem foglalkozott, ez a dokumentum hierarchia alsóbb szintjén lévő Középtávú Terv (DC13) rendeltetése volt. A terv az MC14 kiadásával egyidejűleg látott napvilágot és a stratégiai célok megvalósításának első, NATO-szintű tervdokumentumának tekinthető.²⁸ A DC13 tartalmában visszautalt a hierarchia felsőbb szintjeire: a Stratégiai Koncepcióra, mint a stratégiai jövőre vonatkozó legfelsőbb szintű dokumentumra, valamint a Stratégiai Iránymutatásra, mint a katonai-szakmai tervezési irányelveket magában foglaló második szintű dokumentumra.

A harmadik szintű Középtávú Terv elsősorban katonai tervezési dokumentum volt, mely nagy vonalakban vázolta a katonai összecsapással kapcsolatos védelempolitikai megfontolásokat, a katonai műveletek várható ütemét és természetét, megjelentette továbbá a szükséges erő- és eszközigényt. A terv a globális katonai konfliktust négy ütemben vizionálta. Az *első ütemben* (1) a szovjet erők általános támadását a NATO támadó légi hadjárata „fogadja” és pusztítja. A *második fázisban* (2) a szovjet offenzívát a NATO-erők megállítják és ellentámadásba mennek át. A *harmadik ütemben* (3) a NATO-offenzívát a szovjet kapitulációig tervezték. Végül a záró időszakban (4) megvalósulnak a Szövetségesek háborús céljai.²⁹

A terv a műveletek lehetséges lefolyásának modellezésével egyidejűleg megfogalmazta azokat a mennyiségi és minőségi követelményeket a NATO-erőkkel szemben, melyek szükségesek lettek volna a műveletek sikeréhez. A tervezés során különösen az első és második ütem műveleti körülményeire, valamint a sikerhez

27 Szó szerinti fordításban: „az északi régió védelemre alkalmas területén kívül”.

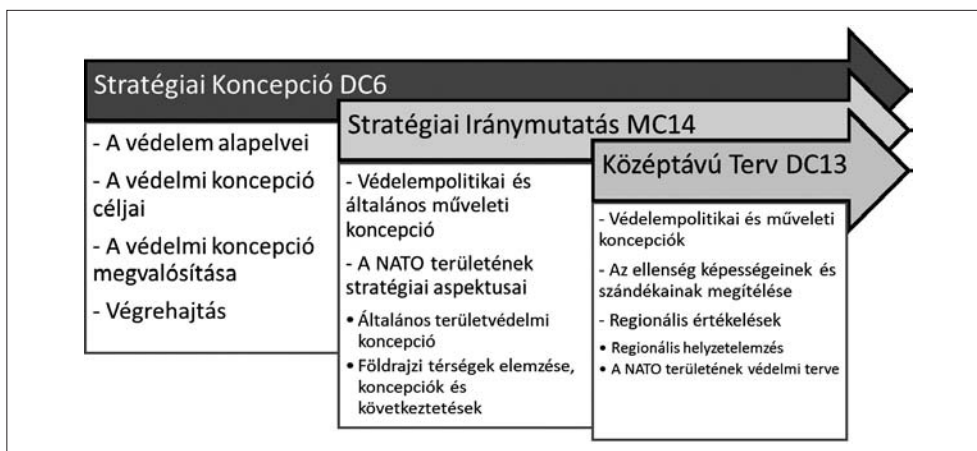
28 North Atlantic Treaty Organization. Medium Term Plan (DC13). Kiadva: 1950. március 23-án.

Internetes forrás: <http://www.nato.int/docu/stratdoc/eng/a500328d.pdf>. Letöltve: 2011. 02. 06.

29 DC13, p. 5.

szükséges erők és eszközök számvetésére helyeztek nagy hangsúlyt. Mindezekből kiszámíthatóvá vált a NATO katonai győzelméhez szükséges erők és eszközök mennyisége, a haderőigény,³⁰ amelyet akkor 2324 hadihajóban, 11 268 repülőgépben és 90 hadosztályban határoztak meg.³¹ Mivel a NATO-nak nem volt saját, szervezet-szerű katonai ereje, a szükséges haderőigényt a nemzeteknek kellett kielégíteni a saját, nemzeti erőik biztosításával. A nemzetektől igényelt erőket a NATO az ún. haderőcélokban (Force Goals) hagyta jóvá. A nemzetek hozzájárulásának mértékét politikai szinten az Észak-atlanti Tanácsnak (NAC), operatív szinten a Regionális Tervező Csoportoknak kellett koordinálnia. A nemzeti haderő-hozzájárulás elosztása ekkor még nem képezte a tervező rendszer központi elemét, hiszen ebben az időszakban a területvédelem koncepciója dominált, és természetes volt, hogy a Szövetség minden tagja a teljes katonai erejével vesz részt a műveletekben.

1950-re tehát a NATO rendelkezett egy olyan stratégiai tervezés-irányítási rendszerrel, mely a politikai koncepciótól (Stratégiai Koncepció) a katonai megvalósításig (Középtávú Terv) átfogta a NATO küldetésének teljesítéséhez szükséges tervezési, iránymutatási és igényszámvetési feladatokat. A tervezési struktúra korszerűsége abban rejlett, hogy egyértelmű politikai és katonai jövőképet (elérendő célok és feladatok) vázolt a NATO elé, melyhez kijelölte a katonai megvalósítás sarokpontjait (várható politikai környezet, várható alkalmazási környezet, a megvalósítás módszere) és elvárt eredményeket. Ezeket pedig tervesítették.

1. ábra. A NATO kezdeti stratégiai dokumentumainak hierarchiája

30 A haderőigényre nincsen egységes definíció a magyar szakirodalomban. Saját meghatározásom szerint a haderőigény a politikai-katonai feladatrendszer végrehajtásához minimálisan elégséges erő- és eszközigény.

31 DC13, p. 66.

Koncepcionális válság és megoldásai

A NATO 1954-re jelentős lemaradásba került a Szovjetunióval szemben a hagyományos katonai képességek területén. A szovjet haderőt 1951-ben egy szigorúan titkos besorolási dokumentumban elemezték.³² E szerint a Szovjetunió 30 napos mozgósítási intervallumban, mintegy 8 millió fő (320 hadosztályba szervezve), 180 felszíni hajó, 300 tengeralattjáró és 20 ezer repülőgép bevetésére volt képes – jóllehet nem egy időben, egy hadászati szintéren alkalmazva. Eközben a fenti erők elrettentésére minimálisan elégségesnek tartott 90 NATO hadosztály és 9000 repülőgép biztosítása is akadozott.³³ Miközben a NATO szervezete is kisebb változásokon esett át,³⁴ világossá vált az is, hogy a kollektív erőfeszítések sem lesznek elegendők a NATO-tervezők által szükségesnek ítélt haderóigény biztosítására. A tagországok sem politikailag, sem gazdaságilag nem tudták és nem is akarták egy ilyen grandiózus vállalás árát megfizetni.³⁵ Az új helyzetben koncepcionálisan és tervezés-módszertanilag is új megoldások váltak szükségessé.³⁶ Az új megoldást az atomfegyvernek a korábbiaknál szélesebb körű alkalmazása kínálta.

A stratégiai szemléletváltás, mely elsősorban amerikai szándékokon alapult, a NATO védelmi erőfeszítéseinek hangsúlyát az atomfegyverek irányába tolta el. John Foster Dulles amerikai külügyminiszterhez fűződik a nukleáris fegyverek szélesebb alkalmazására irányuló lobbitevékenység. Dulles így fogalmazott: „*valahogy meg kell találnunk a módját, hogy levegyük a tabut az ilyen (ti. nukleáris) fegyverekről és alkalmazzuk őket*”.³⁷ Ez a szemléletváltás nyomot hagyott a stratégiai tervezők munkájában is. A fokozódó nyomás hatására az atomfegyverek bevetésétől ódzkodó európai országok is meghátráltak és hozzájárultak a stratégiai felülvizsgálathoz. Ennek eredményeként adta ki a NATO Katonai Bizottsága 1954-ben az MC48-as dokumentumot *A NATO katonai erejének leghatékonyabb útjai a következő években* címmel.³⁸

32 NATO Study: Estimate of the relative strength and capabilities of NATO and Soviet Bloc Forces at present and in the immediate future (23 November 1951). Internetes forrás:

http://www.cvce.eu/content/publication/1999/1/1/4268372f-e0b1-4204-8f3e-592f0608cfec/publishable_en.pdf. Letöltve: 2012. 07. 12.

33 Dunay Pál – Gazdag Ferenc: *Az Észak-atlanti Szerződés Szervezete. Tanulmányok és dokumentumok. Stratégiai és Védelmi Kutatóintézet, Budapest. 1997. p. 59.*

34 Az ötvenes évek elején a NATO Regionális Tervező Csoportokat átszervezték a koreai háború tapasztalatai alapján. Megalakult a Szövetséges Erők Európai Főparancsnoksága; a Szövetséges Atlanti Parancsnokság és változatlan maradt a Kanada–USA Tervező Csoport. Törökország és Görögország csatlakozása után részben átszervezésre került a NATO vezetési struktúra és megfelelő alkalom kínálkozott a stratégiai dokumentumok felülvizsgálatára is.

35 Gregory Pedlow: *The evolution of NATO Strategy, 1949–1969.* p. 9. In: *NATO Strategy Documents.* Internetes forrás: <http://www.nato.int/docu/stratdoc/eng/intro.pdf>. Letöltve: 2011. 02. 06.

36 Ennek egyik első jele volt, hogy az MC14 kiegészítésében már egyértelműen megfogalmazták, hogy a NATO légi támadó hadjáratában minden fegyvertípus bevetésre kerülhet, mely nyilvánvalóan a nukleáris fegyverek alkalmazására utalt.

37 T.V. Paul: *Nuclear Taboo and War Initiation in Regional Conflicts.* *The Journal of Conflict Resolution*, Vol. 39, No. 4 (1995. December). P.702..Internetes forrás: http://people.reed.edu/~ahm/Courses/Reed-POL-422-2012-S1_NP/Syllabus/EReadings/06.2/06.2.Paul1995Nuclear.pdf. Letöltve: 2012. 07. 11.

38 *Report by the Military Committee to the North Atlantic Council on the Most Effective Pattern of the NATO Military Strength for The Next Few Years. (MC 48) Kiadva: 1954. november 18.* Internetes forrás: <http://www.nato.int/docu/stratdoc/eng/a541122a.pdf>. Letöltve: 2011. 02. 06.

Az MC48 széles körű iránymutatást fogalmazott meg, ezért az MC14 – a változó biztonsági környezethez igazított – frissítéseként, stratégiai (második) szintű iránymutatási dokumentumként értelmezhető. Az MC48, a korábbi iránymutatással ellentétben, részletesen vizsgálta az atomfegyverek alkalmazásának lehetőségét, és megállapította, hogy az atomfegyverek terén megszerzett fölény döntő fontosságú lesz a jövő konfliktusaiban.³⁹

Az MC48 alapjaiban forgatta fel a tervezés struktúráját, mivel megállapításai alapvetően más bázisra épültek, mint a korábbi iránymutatás. Az MC48 alapján már nem volt sürgető tervezési prioritás a szovjetekével vetekedő tömeghaderő kialakítása,⁴⁰ hiszen a NATO immár atomfölény kiépítését célozta meg. Az európai erők főparancsnoka (SACEUR) 1956-ban tette közzé az első olyan haderőigényt, melyben már tételesen szerepeltek a nukleáris eszközök. A szervezetekben és fegyverrendszerekben kifejezett haderőigény, melynek jelentős eleme volt az atomarzenál, a rendelkezésre álló erőforrások újraelosztását és a haderőcélok átpriorizálását tette szükségessé.

A stratégiai felülvizsgálat végül realizálta azt a társadalmi igényt, mely nem akarta a tömeghadseregek kialakítására és fegyverben tartására áldozni a jóléti többletet. A társadalmi-politikai környezet tehát egy olcsóbb és hatékonyabb elrettentési módszer kialakítását kényszerítette ki a katonai tervezési struktúrából, mely az MC48-ban jutott kifejezésre. Ez azt a stratégiai felismerést tükrözte, hogy a NATO nem képes a Szovjetunió legyőzésére az európai hadszíntéren atomfegyverek bevetése nélkül. Ha más nem, ez a tény egyértelműen a meghatározó stratégiai dokumentumok közé emeli az MC48-at, és a NATO „tömeges megtorlás” új stratégiai koncepció katonai megalapozásának tekinthető.

A koncepcióváltás szükségessé tette a korábbi stratégiai dokumentumok felülvizsgálatát. A munkának 1956-ban kezdtek neki stratégiai tervező szervek,⁴¹ de a politikai események, mint rendesen, ezúttal is gyorsabbnak bizonyultak.

Az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc, valamint a szuezi válság kikezdték a NATO hitelességét, elsősorban a tagállamok állampolgárainak szemében. Ezzel együtt tört felszínre Európa béke és prosperitás iránti erőteljes vágya, amely egyre nehezebbé tette az irdatlan katonai kiadások igazolását. Lord Ismay, a NATO főtitkára szerint, *„amennyiben a kormányzatok nem tudják megfelelően igazolni a védelmi kiadások szükségszerűségét, akkor egyre nehezebbé válik fenntartani a társadalmi támogatottságot”*.⁴²

Nyugat-Európa katonai védelme egyre több erőforrást igényelt, amit a tagországok költségvetése egyre nehezebben viselt el. 1956-ban a közvélemény első ízben kérdőjelezte meg a védelmi kiadások felhasználásának hatékonyságát, és a második világháború óta először kerültek élesen szembe a gazdasági-társadalmi igények a katonai igényekkel. Az '50-es években ez különösen nagy dilemmát jelentett, mivel a

39 Pedlow, p. 17.

40 Jóllehet a hagyományos képességek fejlesztése nem szűnt meg, csak volumene csökkent.

41 A Katonai Bizottság és az Állandó Csoport

42 North Atlantic Council, C-M(55)113 NATO Defence Planning: Note by the Secretary General.

In Pedlow: p. 19

Szovjetunió megállításához szükséges hagyományos katonai képességek kialakítása borzasztó terhet jelentett volna a NATO tagországoknak, amelyet amúgy sem akartak megfizetni. Ugyanakkor a másik lehetőséget a jóval olcsóbb nukleáris arzenál kiépítése jelentette, amely viszont elborzasztotta a katonai szakértőket. Ők ugyanis tudták, hogy az atomfegyverek alkalmazása a kölcsönös megsemmisítéshez és végső soron vállalhatatlan társadalmi költségekhez vezet.⁴³

Az olcsó haderő tehát a hagyományos képességépítés folytatásának leállítását és a nukleáris csapásmérő képesség fejlesztését jelentette, mivel a hagyományos haderőfejlesztés dráguló költségeit a társadalmak – és azok nyomására a tagországok kormányai – ellenezték. Az '50-es évek társadalmi-gazdasági realitása tehát sakkot adott a NATO politikai vezetésének és védelmi tervezésének.

1956. december 13-án a NAC elrendelte a NATO védelmi tervezés felülvizsgálatát. A NATO katonai hatóságok részletes iránymutatást kaptak azon tekintetben, hogy a jövőben rendelkezésre álló erőforrások keretei között hogyan lehet a leghatékonyabban kialakítani a Szövetség és a részes államok megfelelő haderőképességeit. A feladatszabásban leszögezték, hogy a NATO katonai erejének hitelesnek kell maradnia és képesnek kell lenni az agresszió elrettentésére, végső esetben akár atomfegyverek alkalmazásával is. A tervezés során fokozott figyelmet kellett szentelni az Észak-atlanti Szerződés államaival közvetlenül nem határos régiók eseményeinek is.⁴⁴ A felülvizsgálat figyelemreméltó eredményeket hozott.

A megváltozott biztonsági környezet, a katonai technológiai fejlődése (elsősorban a hadászati csapásmérő képességek terén), a változó társadalmi hangulat és az ennek következményeként szűkülő erőforrások összességében olyan tényező-együttesnek bizonyultak, melyek a stratégiai célok és a stratégiai eszközrendszer újradefiniálását kényszerítették a Szövetségre.

A változó célokat az új *Általános Stratégiai Koncepció*, az MC14/2 rögzítette a „tömeges megtorlás” doktrína formájában.⁴⁵ Az új koncepció elsősorban a stratégiai eszközrendszerben fogalmazott meg hangsúlyeltolódást, melyben a nukleáris fegyvereknek jutott kulcsszerep. A stratégiai koncepció végrehajtásának eszközeit meghatározó MC48/2, a fentiek szellemében, elsősorban a nukleáris fegyverrendszerek alkalmazásának körülményeire koncentrált, ugyanakkor a hagyományos erőknek is újszerű feladatot szabott. Ezeknek NATO felelősségi körzetétől lehető legtávolabb kellett megóvni a Szövetség területének integritását, és fel kellett volna lépni minden olyan korlátozott katonai helyzetben, ahol „az agresszor a háború eszkalálódásának kockázata nélkül igyekszik eredményeket elérni”. Az ilyen konfliktusban a hagyományos erőknek képesnek kellett lenniük a győzelem kivívására atomfegyver használata nélkül is.⁴⁶

43 1953-ban, Matthew B. Ridgeway tábornok, az európai NATO-főparancsnok a NAC elé terjesztett egy elemzést, mely az atomfegyver alkalmazása esetén óriási veszteségekkel számolt, és borzasztó pusztítást vetített előre mind emberéletben, mind gazdasági javakban. A jelentést követően leváltották.

44 Pedlow, p. 19.

45 Final Decision on MC 14/2. Internetes forrás: <http://www.nato.int/docu/stratdoc/eng/a570523a.pdf>. Letöltve: 2011. 02. 06.

46 Final Decision on MC 48/2. Internetes forrás: <http://www.nato.int/docu/stratdoc/eng/a570523b.pdf>. Letöltve: 2011. 02. 06.

Az új stratégiai koncepciót és végrehajtási dokumentumát 1957. május 23-án hagyták jóvá. Az általuk felvázolt jövőkép egy olyan NATO-haderő kialakítását célozta, mely a szovjet agressziót tömeges atomcsapással torolja meg (nukleáris megtorló erők), miközben a hagyományos erők igyekeznek feltartani a szovjet előretörést vízen és szárazföldön egyaránt (pajzs erők). Ez öszvér megoldás volt, mivel a „pajzs erők” kialakításának igénye révén továbbra sem zárkóztak el a hagyományos erők fejlesztésétől, sőt azokat a drágább, expedíciós irányba tolták el. Ugyanakkor a NATO-elrettetés fő eszközévé egyértelműen a hadászati-hadműveleti nukleáris potenciál lépett elő.

A stratégiai tervezéshez szükséges dokumentumok jóváhagyása nem sokkal azután történt, amikor a szovjetek Szputnyik-kísérlete sikerrel zárult. Szovjetunió megkezdte a hadászati ballisztikus támadóképességek fejlesztését, amely rövid időn belül kiegyensúlyozta a NATO hadászati bombázó-repülőgépekre alapozott csapásmérő potenciálját. A szovjet és NATO csapásmérő képességeinek egyensúlya elérhető közelségbe került és megkérdőjelezte a „tömeges megtorlás” elrettentő potenciálját egy olyan helyzetben, ahol az ellenfél is hasonló pusztító erővel bír.

A helyzet bonyolultságát jól mutatta az 1961-es berlini válság. Berlin elszigetelése atomküszöb alatti agresszió volt, korlátozott méretű katonai erők alkalmazásával. A NATO nem reagálhatott a „tömeges megtorlás” doktrínájával, hiszen az aránytalan válasz lett volna a szovjet lépésekre.⁴⁷

A berlini légihíd megszervezésével egyidejűleg a hadműveleti tervezők nekiláttak egy szárazföldi művelet kidolgozásának is, melynek célja egy szárazföldi erőcsoportosítás alkalmazása lett volna a Nyugat-Berlin körüli szovjet vesztegvár felszámolására.⁴⁸ Bár a történelemkönyvekben a megkapó, humanitárius légihíd szerepel a berlini konfliktus kapcsán, a NATO-tervezés szempontjából fontosabb volt a szárazföldi művelet megtervezése és az erők alkalmazásának szándéka. Ez volt ugyanis az első NATO-szintű elgondolás, mely az arányos, korlátozott, rugalmas reagálást tervezte alkalmazni.

A tapasztalatok, mint általában, most is az USA nyomására kezdtek átszivárogni a NATO stratégiai gondolkodásába. A '60-as évek fordulója patthelyzetet hozott az atomfegyvereken alapuló hatalmi egyensúlyban, a berlini krízis, majd a kubai rakétaválság (1962) pedig megmutatta a hagyományos erőkre (és azok helyi konfliktusokban történő, határozott alkalmazására) továbbra is szükség van.

A változó stratégiai környezetben a NAC 1963-ban ismét elrendelte a NATO haderőigényének és a tagországok képességeinek felmérését. A tervezésnél arra a feltevésre alapoztak, hogy a következő háborúban a hagyományos erők magas fokú rugalmassága válik szükségessé. Az amerikaiak egyértelműen ebbe az irányba próbálták „eltolni” a NATO stratégiát, de az európai partnerek nem álltak kötélnek.

47 Gregory Pedlow: NATO and the Berlin Crisis of 1961: Facing the Soviets While Maintaining Unity. Internetes forrás: <http://www.foia.cia.gov/BerlinWall/Essays/NATOandBerlinCrisis.pdf>. Letöltve: 2011. 02. 06. p.

48 Gregory Pedlow: NATO and the Berlin Crisis of 1961: Facing the Soviets While Maintaining Unity. Internetes forrás: <http://www.foia.cia.gov/BerlinWall/Essays/NATOandBerlinCrisis.pdf>. Letöltve: 2011. 02. 06.

Egyrészt a fentebb taglalt gazdasági-társadalmi okok miatt, másrészt – Franciaország esetében – a szovjet nukleáris fenyegetéstől való félelmükben.

A hagyományos és nukleáris képességek helyes arányáról szóló vita holtpontra jutott és – több más ok mellett – hozzájárult Franciaország 1966-os kiválásához a NATO katonai szervezetéből.

A kilépési aktus egyben jelentős állomása volt a szövetségi védelmi tervezés evolúciójának is. Az 1963-ban, a haderő-tervezési feladatok irányítására létrehozott NATO Védelmi Tervező Bizottság (Defence Planning Committee, a továbbiakban DPC) ugyanis stratégiai döntési jogköröket kapott, azon egyszerű oknál fogva, hogy a NAC-el ellentétben, a DPC-ben nem maradt francia képviselő. Ezzel a haderő-tervezési és a stratégiai (védelmi) tervezési feladatok egy bizottság kezében összpontosultak, mely a következő években a védelmi tervezés elsősorú koordináló szervévé emelte a DPC-t.⁴⁹

A haderőstruktúrák arányáról szóló koncepcionális gondolkodás a franciák kiválása után, már a DPC kereteiben, új lendületet kapott. Az események felgyorsultak és hamar megszületett a megegyezés a stratégiai koncepció felülvizsgálatáról. A cél az volt, hogy a felülvizsgált stratégia nagyobb rugalmasságot tegyen lehetővé a nukleáris küszöb alatti agresszió elleni válaszára.⁵⁰

Az 1967-re elkészített új stratégiai koncepció, az MC14/3, a NATO elrettentési stratégiáját úgy definiálta, hogy az a már a *rugalmas válaszára* alapult, mely elrettentheti az agresszort a NATO válaszána megbecsülésében. A stratégiai új elem volt a „közvetlen védelem”, melynek keretében a NATO hagyományos eszközökkel számolja fel az agressziót, miközben emeli, de egyben ellenőrzés alatt tartja a harctevékenységek szintjét, vagyis az eszkalációt.⁵¹

1967. december 12-én a NATO védelmi miniszterek a DPC ülésén jóváhagyták az új stratégiai koncepciót, melyet az MC48/3. sz. stratégiai iránymutatás követett.⁵² A „rugalmas reagálás” koncepciója megfelelően tükrözte a katonai képességek egyensúlyi viszonyait és figyelemreméltó pontossággal definiálta a NATO-t fenyegető veszélyeket, melyek kezeléséhez megfelelő eszközrendszert irányzott elő.

Az új stratégia a NATO elrettentő potenciálja mellett a szövetségi szolidaritást is kiemelt helyen kezelte. A dokumentum alapvetően kevés esélyt látta egy korlátlan, atomfegyverek reális alkalmazását is magában foglaló szovjet agresszióknak, mivel úgy vélte, hogy a NATO (nukleáris) megtorló ereje elégséges az ellenfél elrettentéséhez.⁵³ Abban az időben a NATO vezetése úgy gondolkodott, hogy a Szövetség kohéziójának időleges vagy teljes megbomlása esetén a Varsói Szerződés erői megkísérelhetnek egy korlátozott erővel végrehajtott, korlátozott célokat szolgáló műveletet, valamilyen (nem részletezett) politikai siker reményében, a nukleáris erők

49 Pedlow, p. 24

50 North Atlantic Military Committee: Final Decision on MC 14/3 Internetes forrás: <http://www.nato.int/docu/stratdoc/eng/a680116a.pdf>. Letöltve: 2011. 02. 06.

51 North Atlantic Military Committee: Final Decision on MC 14/3 Internetes forrás: <http://www.nato.int/docu/stratdoc/eng/a680116a.pdf>. Letöltve: 2011. 02. 06.

52 Pedlow: p. 25.

53 MC 14/3. p. 7–8.

alkalmazásának kockázata nélkül.⁵⁴ Erre kiváló precedenst szolgáltatott a fentebb már említett berlini válság.

A dokumentum tehát reálisan képezte le a 60-as évek politikai és katonai környezetét, továbbá tükrözte az akkori események tapasztalatait. Következtetéseiben elsősorban azt az amerikai felfogást támogatta, mely a hagyományos erők fokozott rugalmasságára helyezte a hangsúlyt. Jóllehet az MC14/3 nem vetette el a korlátlan atomháború lehetőségét, annak esélyét alacsonynak ítélte. Ez a tervezési alapvetés rendkívüli mértékben befolyásolta a NATO-haderőstruktúrát, hiszen a katonai tervezés hagyományosan a lehetséges esetek közül a legvalószínűbbekre tervez. Vagyis a NATO védelmi és elrettentési struktúrája az új stratégiai koncepció nyomán – az atomarzenál megtartása mellett – elindult a rugalmas, expedíciós, reagáló jelleg kialakítása irányába. Ennek fontosságát az elmúlt évtizedek távlatából sem lehet könnyen túlbecsülni.

Konklúzió

A NATO védelmi tervezésének történeti vizsgálata az 1949 és 1967 között megalkotott dokumentum-hierarchián keresztül több következtetést is implikál. A történeti analógiák rávilágítanak arra, hogy a védelempolitikai és a katonai politikai célok végrehajtása nem képzelhető el védelmi tervező törzs, védelmi tervező rendszer és a megfelelő dokumentum-szerkezet kialakítása és hitelességének fenntartása nélkül. Tanulságos, hogy a Szövetség megalapítását követően a NATO vezetés az elsők között intézkedett a védelmi tervezés kialakításáról

A hidegháború első időszakának védelmi tervezési szempontú elemzése megerősíti azt a tervezési alapvetést is, hogy a biztonsági környezet jelentős befolyással bír a haderők jövőbeni struktúrájára, de ennek feltétele a változást érzékelő, feldolgozó és a szükséges lépéseket tervezni képes szakemberek, törzs megléte. Az érzékelő apparátus ugyanis képes becsatornázni a védelmi szféra politikai, társadalmi, gazdasági és katonai környezetében bekövetkező jelentős változásokat, valamint az azokból eredő következtetéseket.

A kihívások pedig, végső soron, szükségessé teszik a tervdokumentum-hierarchia koncepcionális felülvizsgálatát a megváltozott helyzet sikeres kezelése érdekében.

Amennyiben bármely (vállalati) stratégiai tervezési szakkönyvet felütünk, nyilvánvalóvá válik a NATO védelmi tervezés és az üzleti stratégiai tervezés közötti logikai analógia. Ebből következően kijelenthetjük, hogy a NATO már az 1950-es évek elején rendelkezett egy olyan stratégiai tervezőrendszerrel, mely a kor színvonalán állt és képes volt a biztonsági környezet és a politikai szándékok változó dimenzióit katonai tervezési keretben kezelni. A fejlett tervezési rendszer jól segítette a NATO politikai vezetés döntéseit, a stratégiai koncepciók, szakpolitikák és doktrínák kialakítását, és ezzel nagymértékben hozzájárult a Szövetség hitelességének és elrettentő erejének fenntartásához, valamint a változó környezeti tényezőkhöz való igazításához.

54 MC 14/3. p. 8.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Bland L. Douglas: *The Military Committee of the North Atlantic Alliance: A Study of Structure and Strategy*. New York 1991
- Dunay Pál – Gazdag Ferenc: *Az Észak-atlanti Szerződés Szervezete. Tanulmányok és dokumentumok*. Budapest, 1997. Stratégiai és Védelmi Kutatóintézet
- Horváth István: *A Védelmi Tervező Rendszer – Védelmi Tervezési Konferencia*. Budapest, 2002. HM Védelmi Tervezési Koordinációs Iroda
- Howorth, Jolyon: *Security and Defence Policy in the European Union*. Palgrave Macmillan. Basing Stoke (UK). 2007
- Kereki László: A NATO és az EU védelmi tervezési eljárásai. In *A stratégiai és a műveleti tervezés*. Budapest, 2009. ZMNE Egyetemi jegyzet
- Matus János: *Stratégiai tervezés a NATO-ban*. In *A NATO mint politikai és katonai szövetség*. Egyetemi jegyzet. Budapest, 1999. ZMNE
- Németh Gergely: A NATO képességfejlesztési igényeinek megjelenése a Magyar Honvédség fejlesztési terveiben. *Honvédségi Szemle*. 63. évf. 4. sz. 2009. július.
- Németh Gergely: A NATO új védelmi tervezési folyamata és annak hatása a nemzeti képességtervezésre. *Honvédségi szemle*. 64. évf. 3. sz. 2010. május.
- Pedlow, Gregory: *The evolution of NATO Strategy, 1949–1969*. In *NATO Strategy Documents*.
- Pedlow, Gregory: *NATO and the Berlin Crisis of 1961: Facing the Soviets While Maintaining Unity*
- Paul, T. V.: *Nuclear Taboo and War Initiation in Regional Conflicts*. *The Journal of Conflict Resolution*, Vol. 39, No. 4 (1995. December).
- Ronkovich József: *A védelmi tervezés napjainkban*. *Nemzet és biztonság*, 2008. július. Stratégiai és Védelmi Kutatóintézet.
- Spiegeleire, Stephan De: *Closing the Loop – towards Strategic Defence Management*. HCCS Publications, 2009.
- Szabados János: A NATO átalakulása a stratégiai koncepciók tükrében. *Honvédségi Szemle*. 64. évf. 2. sz. 2010. március.
- Szenes Zoltán: *A NATO jövője. Új stratégiai koncepcióra van szükség*. *Hadtudomány*, XV. évf. 2. szám. Budapest, 2005. Magyar Hadtudományi Társaság.
- Wildavsky, Aaron: *If planning is everything, maybe it's nothing*. *Policy Sciences*, Vol. 4., No 2. (1973).

EGYÉB INTERNETES FORRÁSOK ÉS DOKUMENTUMOK

- Anup Shah: *World Military Spending*.
Internetes forrás: <http://www.globalissues.org/article/75/world-military-spending>.
- Az Észak-atlanti Szerződés. Internetes forrás:
http://www.mfa.gov.hu/kum/hu/bal/Kulpolitikank/Biztonsagpolitika/NATO_dokumentumok.
- Report by the Military Committee to the North Atlantic Council on the Most Effective Pattern of the NATO Military Strength for The Next Few Years. (MC 48). Kiadva: 1954. november 18. Internetes forrás: <http://www.nato.int/docu/stratdoc/eng/a541122a.pdf>. Letöltve: 2011. 02. 06.
- NATO Strategic Guidance. (MC14). Először kiadva: 1950. március 28. Internetes forrás:
<http://www.nato.int/docu/stratdoc/eng/a521209a.pdf>.
- North Atlantic Treaty Organization. Medium Term Plan (DC13). Kiadva: 1950. március 23-án. Internetes forrás: <http://www.nato.int/docu/stratdoc/eng/a500328d.pdf>.
- NATO Study: Estimate of the relative strength and capabilities of NATO and Soviet Bloc Forces at present and in the immediate future (23 November 1951). Internetes forrás:
http://www.cvce.eu/content/publication/1999/1/1/4268372f-e0b1-4204-8f3e-592f0608cfec/publishable_en.pdf.
- North Atlantic Military Committee: Final Decision on MC 14/2. Internetes forrás:
<http://www.nato.int/docu/stratdoc/eng/a570523a.pdf>.
- North Atlantic Military Committee: Final Decision on MC 48/2. Internetes forrás:
<http://www.nato.int/docu/stratdoc/eng/a570523b.pdf>.
- North Atlantic Military Committee: Final Decision on MC 14/3 Internetes forrás:
<http://www.nato.int/docu/stratdoc/eng/a680116a.pdf>.

TÉRKÉPÉSZET, KATONAFÖDRAJZ

Siposné Kecskeméthy Klára

ERASMUS – határok nélkül

Vendégoktató voltam a Cseh Védelmi Egyetemen

A Cseh Védelmi Egyetem Katonaföldrajz és Meteorológia Tanszéke alap, mester és doktori képzésben geográfus és meteorológus szakemberek képzését folytatja. A végzett szakemberek a Cseh Fegyveres Erők Földrajzi és Hidrometeorológiai Szolgálatánál és a polgári életben geográfus és meteorológus szakemberként dolgoznak. A tanszék kutatási területe a terep és a hidrometeorológiai viszonyok hatása a fegyveres erők tevékenységére.

„A siker egy jó döntés eredménye. A jó döntést, pedig tapasztalat előzi meg.”

Anthony Robbins

Az Európai Bizottság Rotterdami Erasmus¹ nevet viselő, 450 millió euró éves költségvetéssel rendelkező oktatást támogató programja egyértelmű sikertörténet. A program által felkínált lehetőségeket immáron 33 ország 4000 felsőoktatási intézménye hasznosítja.² Az abból származó előnyöket 1987 óta 2,2 millió hallgató, és 1997 óta 250 000 oktató és adminisztratív munkatárs élvezte.

Az Erasmus alapelvei közé tartozik a tandíjmentesség, az oktatáshoz történő ingyenes hozzáférés és az azonos hallgatói lehetőségek, a minőségbiztosítás, a transzparens, hozzáférhető és naprakész tantervek és a kreditátviteli rendszer (European Credits Transfer System – ECTS).³ Mindezek tükrében vitathatatlan a program hozzájárulása az oktatás európai dimenziójának fejlesztéséhez, az európai nyelvek ismeretének javításához és az egyenlő esélyek biztosításához az oktatás minden területén.

* * *

1 Rotterdami Erasmus (1466–1536) németalföldi humanista tudós, Ágoston-rendi szerzetes, filozófus és teológus.

2 European Commission, Education & training. http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-programme/erasmus_en.htm (Megnyitva 2012. június 16.)

3 Lásd Siposné Kecskeméthy Klára: A katonák hozzájárulása a közös európai kultúra kialakításához: a Katonai Erasmus. Honvédségi Szemle, 2009. 63. évfolyam 3. sz. 2009. május p. 36–38., valamint Siposné Kecskeméthy Klára: Egyenruhás Erasmus, Európai Tükör, 2010. június, XV. évfolyam 6. szám, p. 88–95.